

خلاقیت و ابزارهای سنجش آن

مؤلفین:

سید رضا فاضلی

آرشی مستن پور

انتشارات کدیور

سرشناسه	: فاضلی، سیدرضا، ۱۳۵۳ -
عنوان و نام پدیدآور	: خلاقیت و ابزارهای سنجش آن / مولفین سیدرضا فاضلی، آرش حسین پور.
مشخصات نشر	: رشت: کدیور، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری	: ۱۰۴ ص.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۸۱۴۱-۳۲-۷
وضعیت فهرست نویسی	: فیپا
موضوع	: خلاقیت
موضوع	: Creative ability
موضوع	: خلاقیت در کسب و کار
موضوع	: Creative ability in business
شناسه افزوده	: حسن پور، آرش، ۱۳۵۶ -
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۵ ۸۰۸۲۲۰۴۰۸۲۲
رده بندی دیویی	: ۱۵۳۳
شماره کتابشناسی ملی	: ۴۲۷۸۸۲۹

عنوان: خلاقیت و ابزارهای سنجش آن

مولفین: سید رضا فاضلی، آرش حسین پور

ناشر: کدیور

چاپخانه: سورنا

نوبت چاپ: اول ۱۳۹۵

تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۱۰۰۰۰ تومان

کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر متعلق به نویسنده می باشد.

تماس با ناشر: ۰۹۱۲۴۲۶۲۷۱۴

فهرست مطالب:

۹.....	مقدمه:
۱۱.....	ضرورت خلاقیت :
۱۲.....	تعریف خلاقیت:
۱۳.....	تفاوت خلاقیت و نوآوری:
۱۴.....	عناصر خلاقیت:
۱۵.....	فرآیند خلاقیت:
۱۶.....	ارتباط خلاقیت با هوش
۱۸.....	الگوی فرآیند خلاقیت:
۲۰.....	ویژگی‌های افان خلاق:
۲۱.....	تکنیک‌های خلاقیت:
۲۱.....	تکنیک طوفان ذهنی بارش افکار:
۲۱.....	قوانین بارش افکار:
۲۱.....	تفاوت‌های طوفان ذهنی فردی و گروهی:
۲۲.....	تکنیک چرا؟
۲۲.....	تکنیک توهم خلاق:
۲۳.....	تکنیک شش کلاه فکری:
۲۳.....	اهداف اصلی تکنیک شش کلاه فکری:
۲۳.....	معانی هریک از سمبل‌ها (کلاه‌های فکری):
۲۴.....	تکنیک پی ام آی (P.M.I):
۲۴.....	تکنیک DOIT:
۲۵.....	تکنیک شکوفه ی نیلوفر آبی:
۲۵.....	تکنیک اسکمپر:
۲۶.....	تکنیک درهم شکستن مفروضات:
۲۶.....	تکنیک دلفی:
۲۷.....	چه موقع از فن دلفی استفاده می‌شود؟
۲۷.....	تکنیک استخوان ماهی (علت و معلول):
۲۷.....	تکنیک گروه اسمی:
۲۸.....	تکنیک سینکتیکس:

۲۸.....	موانع خلاقیت:
۳۲.....	محیط خلاق:
۳۳.....	عوامل کلیدی موفقیت خلاقیت سازمانی:
۳۵.....	نقش مدیر در خلاقیت کارکنان:
۳۶.....	نقش وراثت در خلاقیت:
۳۶.....	چند دیدگاه درباره خلاقیت:
۳۹.....	نیازهای سازمان خلاق:
۴۰.....	نقش مدیران در پرورش خلاقیت و نوآوری:
۴۱.....	انگیزش و نوآوری:
۴۱.....	خلاقیت و تصمیم‌گیری مدیران:
۴۲.....	خلاقیت و نوآوری در تصمیم‌گیری:
۴۳.....	خلاقیت و نوآوری و آشنایی با سازمان‌ها:
۴۴.....	خلاقیت، نوآوری و بهره‌وری نیروی انسانی:
۴۵.....	تاریخچه مطالعات خلاقیت سازمانی:
۴۶.....	خلاقیت شناختی:
۴۷.....	-ابعاد خلاقیت شناختی:
۴۷.....	-مراحل خلاقیت شناختی:
۴۹.....	خلاقیت هیجانی:
۵۱.....	مؤلفه‌های خلاقیت هیجانی:
۵۳.....	ویژگی‌هایی از افراد خلاق هیجانی:
۵۴.....	پژوهش‌های صورت گرفته مرتبط با خلاقیت:

مقدمه:

امروزه مفاهیم ذهنی بشر مملوء از طرح‌های تکامل یافته‌ای است که مدت‌ها پیش در قالب‌های خام و ابتدایی، در ذهن بسیاری از افراد اندیشمند و خلاق جوانه زده و به تدریج توسط انسان‌های متوالی تکامل یافته است. خلاقیت به عنوان نیاز عالیۀ بشری در تمام زندگی او مطرح بوده. عبات است از تحولات دامنۀ دار و جهش در فکر و اندیشه انسان، به طوری که حایز یک توانایی در ترکیب عوامل قبلی در طرح جدید می‌شود. (فیشانی، ۱۳۸۸)

تحولات و دگرگونی نظام‌های اجتماعی-اقتصادی عصر حاضر ریشه در پیشرفت و تغییرات به وجود آمده در علم و فناوری دارد که منجر به تغییر علایق و ذائقه شده است. بدون تردید سازمان‌های عصر حاضر با تحولات و تغییرات گسترده بین‌المللی مواجه‌اند. در این زمینه برای اینکه بتوان در دنیای متلاطم امروز به نیابت خود ادامه داد، باید به خلاقیت و نوآوری روی آورد و ضمن شناخت تغییرات و تحولات برآورد، تأثیر نهاد و به آن‌ها شکل دلخواه داد. با توجه به این تغییرات و تحولات سریع، خلاقیت نوآوری به عنوان اصل اساسی و مهم بقای سازمان‌ها پذیرفته شده است. بر این اساس کشورهای پیشرفته به آموزش خلاقیت تأکید زیادی دارند و در این زمینه، پیشرفت انسان، سازمان و جامعه در گرو خلاقیت و نوآوری است و آگاهی از فنون و روش‌ها، برای ایجاد فضای لازم برای رشد و باروری این ره‌حیه، ضروری است. (اسبورن، ۱۳۷۷). درحقیقت فرد خلاق کسی است که از ذهنی جستجوگر، تحریک‌پذیر برخوردار باشد. درفرهنگ روانشناسی سیلامی راجع به معنای خلاقیت چنین آمده است "خلاقیت همان تمایل و ذوق به ایجادگری است که در همه افراد و در همه سنین به طور بالقوه موجود بوده و با محیط اجتماعی-فرهنگی، پیوستگی مستقیم و نزدیک دارد. شرائطی لازم است تا این تمایل طبیعی به خودشکوفایی برسد. ترس از انحراف و سعی در هم‌نوایی با اجتماع، خلاقیت را به بند می‌کشد. کودکان خردسال که از امور و وقایع در شگفت می‌شوند و می‌کوشند که

تازگیها جهان را دریابند و ضمنا تا زمانی که تحت تاثیر تعلیم و تربیت متعارف قرار نگرفته اند به نحوه ویژه ای خلاق می‌باشند (پوستین دوز ، ۱۳۸۸). از مضمون تعاریف و توضیحاتی که در مورد ماهیت و کارکرد خلاقیت داده شده است چنین پیداست که در واقع خلاقیت برآیند نوع تفکر بدیع و بی بدیل افراد است که ممکن است به تولید محصول عینی نیز منجر گردد. بنابراین شایسته خواهد بود به جای لفظ خلاقیت ، اصطلاح تفکر خلاق را بکار برد.

در مجموع تفکر و عملکرد خلاق نسبت به ایده ها و تجارب قبلی بشری نو شمرده شده ، عامل تغییر و تحول بوده و الزاما می بایست به حال انسان و جامعه نیز مفید باشد مانند ایده های جدید ، اختراعات ، اکتشافات نویسنده کتاب مشهور "روانشناسی انسان سلطه جو" رفتار خلاقانه را یک رفتار خویشتن ساز در عین حال سلطه جویانه می‌شمارد و می‌گوید "من رفتار خلاقه را یک رفتار خویشتن ساز ، تعریف می‌کنم . رفتار خویشتن سازی نوعی رفتار سلطه جویانه است که به صورت خلاصه تر ظاهر می‌گردد . همه ما سلطه جو هستیم لیکن به جای آنکه رفتار سلطه جویانه خود را طرد کنیم ، باید آنرا تغییر داده و به رفتار خویشتن ساز تبدیل نمائیم (سرمد ، ۱۳۸۷).

تورنس (۱۹۷۳): "خلاقیت عبارت است از - ماسیت به مسائل ، کمبودها ، مشکلات و خطاهای موجود در دانش ، حدس زدن ، تشکیل فرضیه های - در باره این کمبودها ، ارزشیابی و آزمایش این حدسها و فرضیه ها و احتمالا اصلاح و آزمودن مجدد آنها در نهایت نتیجه گیری ". تورنس که تحت تاثیر چهارچوب نظری گیلفورد است خلاقیت را مکتب از چهار عامل اصلی می داند که عبارتند از:

سیالی: توانائی تولید تعداد بی شماری ایده در قالب تصویر با فرض پاسخ و عقیده در مورد آن .
ابتکار : توانائی تولید ایده هایی که از ایده های عادی و رایج متفاوت است .

انعطاف پذیری: توانائی تولید انواع گوناگون و متنوع ایده ها در قالب تصویر و ارائه راه حل های نو.
بسط: توانائی اضافه کردن جزئیات یا تکمیل ایده های تصویری (پوستین دوز ، ۱۳۸۸).

به زبان ساده می‌توان گفت : "خلاقیت عبارت است از بکارگیری توانانیهای ذهنی برای ایجاد یک فکر یا مفهوم جدید ". از مضامین بکار گرفته شده در تعاریف فوق چنین برمی آید که اولاً

ماهیت خلاقیت به چگونگی تفکر انسان و نتیجه آن بستگی دارد و ثانیاً مشتمل بر یافتن راهها و روش های جدید و موثر می باشد. بنابراین بدون وجود سه ویژگی اساسی:

۱- ذهنی بودن

۲- نوبودن

۳- موثر بودن نمی توان لفظ خلاقیت را بر یک فرآیند و فعالیت ذهنی و یا عملکرد اطلاق نمود. درحقیقت، از آنچه که ما به عنوان خلاقیت و تفکر خلاق از آن نام می بریم شامل یک فرآیند ذهنی و نتیجه نوع فکراسان است یعنی چیزی که چگونگی فعالیت فکری فرد و نتیجه آن است بعبارت دیگر خلاقیت تفکری است که شامل نگرش نو و ایده های بکر می باشد. بدیهی است خلاقیت مثلاً هر مفهوم دیگر ذهنی، تعاریف مختلفی از اصطلاح خلاقیت ارائه شده است. پیچیدگی و دشواری شناخت ماهیت، تعریف و کارکرد خلاقیت، بیشتر ناشی از ماهیت غامض کنشهای مغزی است.

ضرورت خلاقیت:

خلاقیت در سراسر تاریخ بشر حائز اهمیت بسیاری بوده ولی امروزه دلایل اهمیت آن به طور قابل ملاحظه ای متفاوت از گذشته است. در گذشته خلاقیت دانشی جامع به شمار نمی رفت بلکه اساساً با تلاش و ریاضت افراد خلاق و سرانجام ضرورت نوعی الهام و به گونه ای تصادفی به نتیجه نهایی می رسید. تقریباً از ۵۰ سال گذشته تا به امروز خلاقیت از حالت تصادفی خارج شده است و افراد می توانند به گونه ای سنجیده و روشمند به نوآوری، ابداعات، اختراعات و اکتشافات نایل آیند. به عبارت دیگر خلاقیت طی نیم قرن گذشته به صورت یک رشته علمی گسترده درآمده و آموزش پژوهشی و توسعه در مقیاسی وسیع در آن رو به گسترش بوده است. تغییرات پرشتاب در زمینه های اقتصادی، اجتماعی، فنی و فناورانه و ... از راههایی که خود نتیجه خلاقیت و نوآوریهای این عصر است و از سویی برخورد با چنین تحولاتی، خود مستلزم خلاقیت و نوآوری است؛ به همین دلیل امروزه خلاقیت نه صرفاً یک دانش تجملی، یک نیاز یا یک ضرورت بلکه برای تمامی جوامع بشری شرط بقاست.